

“การวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบ”: กลไกทางวากยสัมพันธ์บางประการที่ผลักดัน
กระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ในภาษาไทย

"Reanalysis and Analogy": Some Syntactic Mechanisms Influencing
the Grammaticalization Process in the Thai Language

สุวัชญ์ คชเพต,* ปัทมพล สติตพงษ์,** และสุรศักดิ์ เขียวน้อย***

Suwatchai Khotchaphet, Pattamaphon Sathitphong, and Surasak Kaewnoi

Received: April 23, 2024 Revised: June 12, 2024 Accepted: June 29, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึงกลไกทางวากยสัมพันธ์ที่นำไปสู่กระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ซึ่งมีสองกลไกที่สำคัญ ได้แก่ การวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบการวิเคราะห์ใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดโครงสร้างใหม่แทนที่โครงสร้างเก่า เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เกิดจากการวิเคราะห์ใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับลึกที่เรามองไม่เห็น หรือเรียกว่าการเปลี่ยนแปลงแบบ “ซุ่มเงียบ” ส่วนการเทียบแบบเป็นการเปลี่ยนแปลงของรูปภาษาหนึ่งที่ยึดรูปภาษาอื่นเป็นแบบอย่าง ทำให้เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับผิวของภาษาที่เห็นได้ชัดเจน จึงเรียกว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ “ปรากฏชัด” ทั้งนี้ การกลายเป็นรูปไวยากรณ์จะต้องมีการวิเคราะห์ใหม่ของคำเนื้อหา ได้แก่ คำนามและคำกริยา และมีการวิเคราะห์ใหม่ของหน่วยสร้างผลของการวิเคราะห์ใหม่ คือ คำเนื้อหากลายเป็นคำไวยากรณ์ และคำไวยากรณ์จะต้องสามารถเกิดร่วมกับคำประเภทต่าง ๆ ได้มากกว่าตอนที่ทำหน้าที่เป็นคำเนื้อหา ดังนั้น กลไกที่ทำให้คำไวยากรณ์สามารถเกิดร่วมกับคำอื่นได้ก็คือ การเทียบแบบ

คำสำคัญ: การกลายเป็นรูปไวยากรณ์, การเทียบแบบ, การวิเคราะห์ใหม่, กลไกทางวากยสัมพันธ์

* อาจารย์ ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

** นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

*** นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Abstract

This article discusses the syntactic mechanisms that lead to the process of grammaticalization, focusing on two key mechanisms: reanalysis and analogy. Reanalysis refers to changes that result in the creation of new structures, replacing the old ones. These changes, which occur at a deep, often invisible level, are referred to as "covert" changes. On the other hand, analogy involves the transformation of one linguistic form based on another, resulting in changes at the surface level of language, which are more apparent and thus termed "overt" changes. The grammaticalization process requires the reanalysis of content words, such as nouns and verbs, as well as the reanalysis of syntactic units. The outcome of this reanalysis is that content words become grammatical words. These grammatical words are then able to combine with various other words, a flexibility not present when they function solely as content words. Therefore, the mechanism that allows grammatical words to combine with other words is analogy.

Keywords: Grammaticalization, Analogy, Reanalysis, Syntactic Mechanisms

บทนำ

“การกลายเป็นรูปไวยากรณ์” (Grammaticalization) เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาซึ่งถูกใช้ในสองความหมาย ความหมายแรกเป็นการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำต้นแหล่งตามกาลเวลา ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น “การเปลี่ยนแปลงหน้าที่ข้ามสมัย” (Diachronic Change) ส่วนความหมายที่สองเป็นการขยายหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำต้นแหล่ง ณ จุดใดจุดหนึ่งของกาลเวลา ซึ่งอาจเรียกเป็น “การขยายหน้าที่เฉพาะสมัย” (Synchronic Extension) (กิงกาญจน์ เทพกาญจนา, 2559, หน้า 41) ในทำนองเดียวกัน Kurylowicz (1965, p. 69) กล่าวว่า การกลายเป็นรูปไวยากรณ์แท้จริงแล้ว คือ “ลักษณะของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดขึ้นจากการที่หน่วยคำหนึ่ง ๆ ซึ่งทำหน้าที่เป็นคำหลักกลายเป็นคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์หรืออาจมีหน้าที่ทางไวยากรณ์อยู่บ้างแล้ว กลายมาทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ที่ชัดเจนมากขึ้น” ขณะที่ Heine, & Reh (1984, p. 120) แสดงความเห็นว่าการกลายเป็นรูปไวยากรณ์เป็นวิวัฒนาการที่หน่วยภาษาได้สูญเสียลักษณะความหลากหลายทางความหมาย ความโดดเด่นทางการใช้ภาษา อิสรภาพทางวากยสัมพันธ์ และลักษณะของเสียงไป จึงกล่าวได้ว่า การกลายเป็นรูปไวยากรณ์ คือ กระบวนการที่ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1. ลักษณะที่คำหลักหรือคำที่มีความหมายบอกเนื้อหาหลักของประโยค ได้แก่ คำนามและคำกริยา ซึ่งเป็นหน่วยคำอิสระสามารถปรากฏตามลำพังได้ในประโยคและมีความหมายประจำคำจนกระทั่งได้เปลี่ยนไปเป็นคำไวยากรณ์แสดงหน้าที่ทางไวยากรณ์และมีความหมายทางไวยากรณ์ใหม่ และ 2. ลักษณะคำที่แสดงหน้าที่ทางไวยากรณ์และบอกความหมายทางไวยากรณ์ในระดับน้อยได้เปลี่ยนไปแสดงหน้าที่ทางไวยากรณ์และบอกความหมายทางไวยากรณ์ในระดับสูงขึ้นกว่าหน่วยคำเดิม ทั้งนี้งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ในภาษาไทยส่วนใหญ่เป็นงานที่ศึกษาในแนวการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ข้ามสมัย

ทั้งนี้ผู้เขียนเกิดข้อคำถามว่ากลไกทางวากยสัมพันธ์ใดที่ส่งผลให้เกิดกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ในฐานะที่เป็นการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ข้ามสมัยจากรูปแบบหนึ่งสู่อีกรูปแบบหนึ่ง โดยเฉพาะเมื่อเกิดขึ้นในภาษาไทย ซึ่งเป็นกระบวนการที่โครงสร้างของรูปภาษาเปลี่ยนจากรูปแบบหนึ่งไปเป็นอีกแบบหนึ่งทำได้อย่างไร จึงเป็นที่น่าสังเกตว่ากลไกทางวากยสัมพันธ์บางประการส่งผลต่อกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์และย่อมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น ในขณะที่ผู้พูดกำลังใช้ภาษาหนึ่ง ๆ อยู่หรือไม่ แม้จะเป็นผู้พูดที่มีอายุต่างรุ่นกันก็ตาม Heine, Claudi, & Hünemeyer (1991, p. 27) ได้กล่าวว่า ในการสื่อสารผู้ใช้ภาษาอาจมีเรื่องราว ความรู้ความคิดใหม่ ๆ ที่ยังไม่รู้ภาษาแสดง มโนทัศน์นั้น ๆ ผู้ใช้ภาษาจึงพยายามหาคำมาเรียกมโนทัศน์ใหม่ ซึ่งเกิดเป็นกระบวนการแก้ปัญหาดังกล่าวโดยอาศัยกลวิธีทั้งหมด 5 กลวิธี ได้แก่ 1. กลวิธีที่สร้างคำใหม่เพื่อเรียกมโนทัศน์ใหม่ 2. กลวิธีที่ยืมคำจากภาษาอื่น ๆ หรือภาษาถิ่นอื่น ๆ เพื่อเรียกมโนทัศน์ใหม่ 3. กลวิธีที่สร้างรูปสัญลักษณ์ใหม่ เช่น สร้างคำเลียนเสียง 4. กลวิธีที่ดัดแปลงรูปคำเดิมที่มีอยู่แล้วซึ่งอาจเป็นทั้งคำเนื้อหาและคำไวยากรณ์เพื่อสร้างรูปคำใหม่ และ 5. กลวิธีที่ขยายความหมายของรูปคำเก่าหรือการใช้รูปคำเก่าที่มีใช้อยู่แล้วในภาษาเพื่อใช้เป็นชื่อเรียกมโนทัศน์ใหม่ เช่น การวิเคราะห์ใหม่ (Reanalysis) และการเทียบแบบ (Analogy) ในจำนวนกลวิธีการหาคำมาเรียกมโนทัศน์ใหม่ที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นกลวิธีที่ 5 มีความโดดเด่นที่สุดเพราะเป็นกลไกหลักในการสร้างคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ ดังนั้น รูปภาษาที่เป็นผลที่ได้จากกลวิธีที่ 5 นี้ จึงเป็นผลผลิตของการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ สอดคล้องกับ พิรุฬห์ ปิยมหงษ์ (2561, หน้า 438) ที่กล่าวเสริมว่า กลไก

ทางวากยสัมพันธ์ (Syntactic Mechanism) บางประการที่นำไปสู่กระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์มีทั้งหมด 2 กลไกที่จำเป็น ได้แก่ 1. การวิเคราะห์ใหม่ และ 2. การเทียบแบบกลไกทางวากยสัมพันธ์ทั้งสองนี้แสดงนัยสำคัญที่แตกต่างกันเพราะการวิเคราะห์ใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างลึกหรือเรียกว่าการเปลี่ยนแปลงแบบ “ซุ่มเงียบ” (Covert) ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างในระดับผิว กลไกดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่ผู้รับสารวิเคราะห์โครงสร้างของรูปภาษาและเข้าใจความหมายของโครงสร้างดังกล่าวในแบบที่แตกต่างกันจากผู้ส่งสาร หากพิจารณาร่วมกับความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางภาษาตามการนำเสนอของนักภาษาศาสตร์โครงสร้างนิยม จะพบว่า การวิเคราะห์ใหม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Syntagmatic Relation) ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแง่มุมต่าง ๆ ได้แก่ 1. การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์แบบหน่วยประกอบ 2. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแบบลดหลั่น 3. การเปลี่ยนแปลงชนิดของคำ 4. การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ และ 5. การเปลี่ยนแปลงความยึดเหนี่ยวภายใน

จากการเปลี่ยนแปลงทั้ง 5 ลักษณะดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นว่ากรวิเคราะห์ใหม่เป็น “กลไกหลัก” ของกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ และในขณะที่การเทียบแบบเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในระดับผิวที่ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎในภาษา ผู้เขียนจึงเห็นว่าเป็น “กลไกรอง” หรือเรียกว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ “ปรากฏชัด” (Overt) ของกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ เพราะกลไกทางวากยสัมพันธ์ดังกล่าวไปข้างต้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงระบบ (Paradigmatic Relation) ในทำนองเดียวกัน Hopper, & Traugott (2003, p. 39) ได้กล่าวว่า กลไกทางวากยสัมพันธ์ทั้งคู่นี้ถือได้ว่าเป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงภาษา โดยทั่ว ๆ ไป ไม่จำเพาะเพียงแค่การกลายเป็นรูปไวยากรณ์เท่านั้น เพราะในจำนวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษาทั้งหมด การวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบส่งผลมากที่สุดคือ การเปลี่ยนแปลงด้านสัทธิรรวากยสัมพันธ์ (Morphosyntactic Change) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในสองระดับคือ ระดับสัทธิรรวากยสัมพันธ์หรือระดับหน่วยคำ (Morphological Level) กับการเปลี่ยนแปลง ในระดับวากยสัมพันธ์ (Syntactic Change) แต่ต่อมากลไกทางวากยสัมพันธ์ด้านการวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบ ก็ได้ขยายความหมายให้ครอบคลุมไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงทางอรรถศาสตร์หรือระดับความหมายด้วย Hopper, & Traugott ยังกล่าวอีกว่าการวิเคราะห์ใหม่นี้เป็นกลไกที่สำคัญที่สุดในกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ เพราะหากจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายใด ๆ เกิดขึ้นในภาษาก็ตาม การวิเคราะห์ใหม่จะเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นก่อนการเปลี่ยนแปลงในภาษาในระดับอื่น ๆ เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการเทียบแบบ เพราะการเทียบแบบเป็นการเปลี่ยนแปลงภาษาในระดับผิว (Surface Manifestation) เท่านั้น และไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกฎในภาษา แต่การเทียบแบบจะก่อให้เกิดการใช้กฎอย่างแพร่หลายในระบบภาษามากกว่า (กึ่งกาญจน์ เทพกาญจน์, 2559, หน้า 42) จากที่ผู้เขียนกล่าวมาข้างต้น ในบทความนี้ผู้เขียนจึงนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับกลไกทางวากยสัมพันธ์ที่สัมพันธ์กับกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ในภาษาไทย ซึ่งมีประเด็นทั้งหมด 2 ประเด็น ได้แก่ 1. กลไกทางวากยสัมพันธ์ด้วยการวิเคราะห์ใหม่ และ 2. กลไกทางวากยสัมพันธ์ด้วยการเทียบแบบ ดังนี้

กลไกทางวากยสัมพันธ์ด้วยการวิเคราะห์ใหม่

คำว่า “การวิเคราะห์ใหม่” คือ การเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างของรูปภาษา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปภาษาในระดับผิว Langacker (1977, pp. 57 - 139) ได้จำแนกการวิเคราะห์ใหม่แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ 1. การแบ่งขอบเขตใหม่ (Resegmentation) และ 2. การสร้างโครงสร้างใหม่หรือการสร้างความหมายใหม่ (Syntactic/Semantic Reformulation) การวิเคราะห์ใหม่ทั้ง 2 ประเภทนี้ กิ่งกาญจน เทพกาญจนา (2559, หน้า 43) กล่าวว่า เป็นอิสระจากกันและกัน แต่ส่วนใหญ่การวิเคราะห์ใหม่ทั้ง 2 ประเภท จะเกิดร่วมกันในกระบวนการเปลี่ยนแปลงของภาษา ผู้เขียนเห็นว่า การแบ่งขอบเขตใหม่ หมายถึง การแบ่งขอบเขตของสัทอรรถ ในคำคำหนึ่งต่างไปจากเดิม ซึ่งการแบ่งขอบเขตใหม่นี้จะมีทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ 1. การสูญเสียขอบเขต (Boundary Loss) 2. การสร้างขอบเขตใหม่ (Boundary Creation) และ 3. การย้ายขอบเขต (Boundary Shift) ต่างจากการสร้างโครงสร้างหรือการสร้างความหมายใหม่ตรงที่การแบ่งขอบเขตใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับที่ใกล้กับระดับผิวของโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ (Surface Syntactic Structure) ส่วนการสร้างโครงสร้างหรือการสร้างความหมายใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ที่อยู่ในระดับที่ลึกกว่า (Deep Syntactic and Semantic Structure)

ในการวิเคราะห์ใหม่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นคือ ผู้ฟังจะวิเคราะห์โครงสร้างของรูปภาษารูปหนึ่งและเข้าใจความหมายของรูปภาษานั้น ๆ ในแบบที่แตกต่างจากผู้พูด ในทำนองเดียวกัน จรัสดาว อินทรทัศน (2539, หน้า 129 - 130) ได้กล่าวโดยยกตัวอย่างในภาษาไทยถึงชนิดของคำบุพบทว่า คำบุพบทมีรูปเดียวกับคำกริยาจะมีความแตกต่างกับคำกริยาทั้งในด้านวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับการวิเคราะห์ใหม่ จรัสดาว อินทรทัศน จึงได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์ใหม่ในมุมมองดังกล่าวว่า คือ การที่คำซึ่งแต่เดิมมีฐานะเป็นหน่วยองค์ประกอบ (Constituent) หน่วยหนึ่ง เพิ่มฐานะไปเป็นหน่วยองค์ประกอบหน่วยอื่น หรือกลายเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยองค์ประกอบหน่วยอื่น ทำให้หน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ของคำนั้น ๆ เปลี่ยนไปจากเดิม ผู้เขียนยกตัวอย่างกลไกการวิเคราะห์ใหม่ในภาษาไทยจากงานวิจัยของ ภคภต เทียมทัน (2561, หน้า 276 - 277) ที่ศึกษาพัฒนาการของคำว่า “บน” ในภาษาไทยตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน โดยกล่าวว่า กลไกการวิเคราะห์ใหม่เกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงของคำว่า “บน” กล่าวคือ เกิดการเปลี่ยนแปลงจากคำเนื้อหากลายเป็นคำไวยากรณ์ โดยที่คำว่า “บน” เดิมที่มีความหมายที่หมายถึง “บริเวณพื้นที่ส่วนที่สูงขึ้นไปหรือเหนือขึ้นไป” เช่น ในประโยค (1) “คนอยู่**บน**ลงมาถึงล่าง” กลายเป็นสู่อีกความหมายที่หมายถึง “ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ที่สิ่งหนึ่งอยู่สูงกว่าหรือเหนือกว่าอีกสิ่งหนึ่ง” ดังเช่น ในประโยค (2) “หนังสืออยู่**บน**โต๊ะ” จากตัวอย่างทั้งสองนี้จึงทำให้เห็นว่ากลไกการวิเคราะห์ใหม่เป็นกลไกที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำว่า “บน” จากการเปลี่ยนแปลงด้านหมวดคำหรือหน้าที่ทางไวยากรณ์ เมื่อคำว่า “บน” ซึ่งทำหน้าที่เป็นคำนามที่ปรากฏในตำแหน่งแรกในประโยคที่หนึ่งและเป็นตำแหน่งของหน่วยหลักในนามวลี ได้ถูกวิเคราะห์ใหม่กลายเป็นคำบุพบท ดังในคำว่า “บน” ที่ปรากฏในประโยคที่สอง ทั้งนี้ สามารถแสดงการวิเคราะห์หมวดคำหรือหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำว่า “บน” โดยยกตัวอย่างคำว่า “บน” ที่เป็นคำนาม ซึ่งปรากฏในตำแหน่งของหน่วยหลักในนามวลีใน “ขึ้นไปแฝงอยู่ ณ บนต้นสระคร้อนั้น” (ปุมราชธรรม, 2545, หน้า 70) และ

ตัวอย่างคำว่า “บน” ที่เป็นคำบุพพทใน “ฝ่ายนางนงไฉ้จับอยู่บนกิ่งไม้” (มิลินทปัญญา, 2467, หน้า 11 อ้างถึงใน ภคภต เทียมกัน. 2561, หน้า 276 - 277) ได้ตั้งตาราง 1 และตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 1 แสดงคำว่า “บน” ที่เป็นคำนาม

กริยาวลี	บุพพทวลี			
	คำบุพพท	คำนาม	คำนาม	คำกำหนด
ขึ้นไปแฝงอยู่	ณ	บน	ต้นสระศรี	นั้น

ตาราง 2 แสดงคำว่า “บน” ที่เป็นคำบุพพท

กริยาวลี	บุพพทวลี	
	บุพพท	คำนาม
จับอยู่	บน	กิ่งไม้

ตาราง 1 คำว่า “บน” ที่เป็นคำนาม แสดงให้เห็นว่าคำนาม “บน” ปรากฏในตำแหน่งแรกหรือตำแหน่งที่ 1 ซึ่งเป็นตำแหน่งของหน่วยหลักในนามวลี “บนต้นสระศรีนั้น” จะปรากฏในตำแหน่งหลังคำบุพพท “ณ” ส่วน คำว่า “บน” ที่ปรากฏในตาราง 1 จึงมีความหมายว่า ‘บริเวณพื้นที่ส่วนที่สูงขึ้นไปหรือเหนือขึ้นไป’ ส่วนตาราง 2 คำว่า “บน” ที่เป็นคำบุพพทแสดงให้เห็นว่าคำว่า “บน” จะปรากฏในตำแหน่งหน้าคำนามคือคำว่า “กิ่งไม้” แล้วรวมกันเป็นหนึ่งบุพพทวลี ซึ่งปรากฏในตำแหน่งหลังกริยาวลี “จับอยู่” ดังนั้น คำว่า “บน” ที่ปรากฏในภาพ 2 จึงมีความหมายว่า “ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่สิ่งหนึ่งอยู่สูงกว่าหรือเหนือกว่าอีกสิ่งหนึ่ง” ลักษณะดังกล่าวแสดงให้ทราบว่าคำนาม “บน” ซึ่งเป็นคำเนื้อหา ถูกนำมาวิเคราะห์ใหม่เป็นคำบุพพท “บน” ซึ่งเป็นคำไวยกรณ์ ในขณะที่หมวดคำหรือหน้าที่ทางไวยกรณ์ของคำว่า “บน” เปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “บน” ก็จะเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นเดียวกัน อีกหนึ่งตัวอย่างที่น่าสนใจของกลไกการวิเคราะห์ใหม่ที่เกิดการกลายรูปทางไวยกรณ์ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากคำนามเป็นคำบุพพทเพื่อแสดงว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่ที่ใด คือ งานวิจัยของ อมรา ประสิทธิรัฐสินธุ์ (2010, หน้า 68 - 83) ที่ศึกษากระบวนการกลายเป็นรูปไวยกรณ์จากคำนามเป็นคำบุพพทในภาษาไทย ในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบเฉพาะสมัย กล่าวคือ เป็นการศึกษารูปคำในภาษาไทย จำนวน 14 คำที่เป็นได้ทั้งคำนามและคำบุพพท รูปคำดังกล่าวได้แก่ หน้า หลัง ของ ที่ นอก ใน บน เหนือ ใต้ กลาง ริม ข้าง ด้าน และทาง ทั้งนี้ อมรากล่าวว่า รูปคำดังกล่าวซึ่งทำหน้าที่เป็นคำบุพพทในประโยคเป็นผลผลิตของกระบวนการกลายเป็นรูปไวยกรณ์ ซึ่งคำต้นแหล่งเป็นคำนามจะเห็นได้ว่า ในจำนวนรูปคำทั้ง 14 คำดังที่ให้รายการไว้ข้างต้น รูปคำจำนวน 13 คำ สามารถเป็น “รูปปริภูมิ” (Spatial Grams)¹ ซึ่งทำหน้าที่เป็นคำบุพพทปริภูมิ (Spatial Preposition) ได้ มีรูปคำ จำนวน 1 คำเท่านั้นที่ไม่ใช่คำบุพพทปริภูมิ ได้แก่

¹ “รูปปริภูมิ” (Spatial Grams) เป็นรูปไวยกรณ์ที่แสดงความสัมพันธ์เชิงปริภูมิหรือความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (Space) ระหว่างสิ่งใดสิ่งหนึ่งกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นจุดอ้างอิง (Reference Point) กล่าวอย่างง่าย คือ รูปปริภูมิจะแสดงว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่ที่ใด

“ของ” คำบุพบทปริภูมิ จำนวน 2 คำ กลายมาจากคำนามแสดงส่วนของร่างกาย ได้แก่ “หน้า” และ “หลัง” คำบุพบทปริภูมิ จำนวน 6 คำ กลายมาจากคำนามแสดงส่วนย่อยของวัตถุเชิงสัมพันธ์ ได้แก่ “นอก” “ใน” “บน” “กลาง” “ริม” และ “ข้าง” คำบุพบทปริภูมิ จำนวน 2 คำ กลายมาจากคำนามแสดงมโนทัศน์ปริภูมิแบบนามธรรม ได้แก่ “เหนือ” และ “ใต้” คำบุพบทปริภูมิ จำนวน 1 คำ กลายมาจากคำนามแสดงส่วนย่อยของวัตถุ ได้แก่ “ด้าน” และคำบุพบทปริภูมิ จำนวน 2 คำ กลายมาจากคำนามแสดงสถานที่ ได้แก่ “ที่” และ “ทาง” เป็นต้น จากงานวิจัยดังกล่าวทำให้เห็นว่ากรการกลายรูปทางไวยากรณ์จากคำนามมาเป็นคำบุพบทก็เพื่อต้องการเปลี่ยนให้คำนามที่เป็นคำเนื้อหาสามารถทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่เพื่อบอกจุดอ้างอิงระหว่างสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นจุดอ้างอิงได้โดยไม่ต้องสร้างคำใหม่ขึ้นมาแต่ใช้การวิเคราะห์ใหม่ ทำให้ชนิดของคำเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ Harris, & Campbell (1995, p. 61) มองว่ากลไกการวิเคราะห์ใหม่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชนิดของคำ (Parts of Speech) ที่เป็นการกลายรูปทางไวยากรณ์ในชนิดคำอื่น ๆ ได้อีกด้วย ซึ่งโดยทั่วไปจะเกิดขึ้นกับชนิดของคำกริยา คำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ คำแสดงตัวเชื่อมส่วนเติมเต็ม (Complementizer) การเปลี่ยนแปลงชนิดของคำเหล่านี้มักเป็นการเปลี่ยนแปลงจากประเภทคำเนื้อหาแล้วกลายเป็นคำไวยากรณ์ ผู้เขียนยกตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงของการเชื่อมโยงความของรูปภาษา (Cohesion) การเชื่อมโยงความแสดงความแน่นแฟ้นของการเกาะติดกันของรูปภาษาที่อยู่ติดกัน ถ้ารูปภาษาที่อยู่ติดกันมีการเชื่อมโยงความในระดับสูง ก็จะไม่อนุญาตให้มีรูปภาษาอื่นมาแทรกกลางได้ ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงของการเชื่อมโยงความคือ เมื่อสมัยดั้งเดิม รูปภาษา 2 รูปที่อยู่ติดกันอาจเกาะกันอยู่อย่างหลวม ๆ และอนุญาตให้มีรูปภาษาอื่นมาแทรกกลางได้ แต่ในสมัยต่อมามีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น คือ มีการเชื่อมโยงความระหว่างรูปภาษา 2 รูปนั้นสูงขึ้นและไม่ยอมให้มีรูปภาษาอื่นมาแทรกกลางได้อีกต่อไป เช่น ในภาษาไทยจากงานวิจัยของ งามพิศ ยากาซินสกี (1991, หน้า 206 - 218) แสดงให้เห็นถึงตัวอย่างในภาษาไทยของกลไกทางวากยสัมพันธ์ด้วยการวิเคราะห์ใหม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการเชื่อมโยงความ งานวิจัยดังกล่าวได้ศึกษาหน้าที่ของคำว่า “ว่า” ในฐานะที่เป็นคำเชื่อมในภาษาไทย ซึ่งการศึกษาของ งามพิศ ยากาซินสกี เป็นการศึกษาเฉพาะสมัย (Synchronic Study) หรือภาษาไทยสมัยปัจจุบัน และพบว่า คำว่า “ว่า” เดิมทีมีหน้าที่ (Function) เป็นคำกริยาหลัก (Main Verb) แต่กลไกทางวากยสัมพันธ์ด้วยการวิเคราะห์ใหม่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชนิดคำ (Parts of Speech) จึงทำให้คำว่า “ว่า” เปลี่ยนจากคำกริยาหลักกลายเป็นชนิดของคำอื่นหรือทำหน้าที่อื่นแทน ดังเช่น ตัวอย่างที่ 1

ตัวอย่างที่ 1

(1) “หัวหน้างานเขา <u>ว่า</u> ยังไงนะ”	(คำกริยาหลัก)
(2) “เขาบอกพ่อ <u>ว่า</u> พ่อขอเงินสิบบาทได้ไหม”	(คำเชื่อมอนุประโยค)
(3) “เขาบอก <u>ว่า</u> เขาไปคุณหมิงสองครั้งแล้ว”	(คำเชื่อมอนุประโยค)
(4) “ผมเชื่อเหลือเกิน <u>ว่า</u> เขาเป็นคนดี”	(คำเชื่อมส่วนเติมเต็ม)
(5) “ฉันแน่ใจ <u>ว่า</u> คุณทำงานนี้ได้”	(คำเชื่อมส่วนเติมเต็ม)
(6) “เขามาแต่่นอกเสียจาก <u>ว่า</u> เขาจะหาบ้านไม่เจอ”	(คำสันธานเชื่อมอนุประโยคเท่าเทียม)
(7) “อยากจะทำแต่ <u>ว่า</u> ไม่มีเงิน”	(คำสันธานเชื่อมอนุประโยคเท่าเทียม)
(8) “ไปแน่เพราะ <u>ว่า</u> ได้เงินดี”	(คำสันธานเชื่อมอนุประโยคเท่าเทียม)

จากตัวอย่างข้างต้นจะสังเกตเห็นว่าหน้าที่ของคำว่า “ว่า” ในแต่ละประโยคทำหน้าที่ต่างกันและบางประโยคจัดอยู่ในหน้าที่เดียวกันได้ เช่นในประโยคที่ (1) คำว่า “ว่า” มีหน้าที่ตามดั้งเดิม คือ คำกริยาหลัก ประโยคที่ (2) และประโยคที่ (3) ทำหน้าที่ต่างไป คือ กลายเป็นคำเชื่อมอนุประโยค¹ ในคำพูด ซึ่งคำพูดดังกล่าวอาจเป็นคำพูดตรงหรือคำพูดอ้อมก็ได้ เรียกคำไวยากรณ์ที่มีหน้าที่นี้ว่า “คำบ่งชี้คำพูด” (Quotative Marker) ลำดับถัดมาในประโยคที่ (4) และประโยคที่ (5) คำว่า “ว่า” กลายเป็นตัวเชื่อมส่วนเติมเต็ม (Complementizer) และเกิดในหน่วยสร้างซับซ้อน (Complex Construction) ส่วนประโยคที่ (6) (7) และ (8) กลายเป็นคำสันธานเชื่อมอนุประโยคเท่าเทียม³ (Connective Linking Coordinate Clause) ซึ่งคำว่า “ว่า” ที่เป็นคำสันธานเชื่อมอนุประโยคแบบเท่าเทียมไม่จำเป็นต้องปรากฏรูปของคำว่า “ว่า” ก็ได้ ทั้งนี้ งามพิศ ยากาซินสกี ยังกล่าวอีกว่า แม้ว่าคำว่า “ว่า” ในภาษาไทยจะมีหน้าที่ 4 หน้าที่ ดังที่ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างไปข้างต้น แต่จริงแล้วคำว่า “ว่า” มีหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ใหญ่ ๆ เพียง 2 หน้าที่เท่านั้น ได้แก่ คำกริยาและคำไวยากรณ์ที่เชื่อมอนุประโยคที่ 2 ซึ่งอนุประโยคที่ 2 อาจเป็นคำพูด (Quotation) ส่วนเติมเต็ม (Complement) หรือเป็นอนุประโยคเท่าเทียมก็ได้ (Coordinate Clause) กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา (2559, หน้า 201) ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่า การขยายหน้าที่ของคำว่า “ว่า” ดังที่กล่าวไป สะท้อนการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ทั้งในแง่วากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “ว่า” ในแง่การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย คำว่า “ว่า” มีการขยายความหมายหรือหน้าที่จากการกล่าวหรือการพูด ซึ่งเป็นความหมายดั้งเดิมไปยังหน้าที่การเชื่อมประโยค ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำกริยา “ว่า” จึงมีทั้งการที่คงความหมายดั้งเดิม และเกิดการเจือจางลงทำให้มีความหมายใหม่เกิดขึ้นได้

กล่าวโดยสรุป การวิเคราะห์ใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างลึกหรือเรียกว่าการเปลี่ยนแปลงแบบ “ซุ่มเงียบ” ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างในระดับผิว กลไกดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่ผู้รับสารวิเคราะห์โครงสร้างของรูปภาษาและเข้าใจความหมายของโครงสร้างดังกล่าวในแบบที่แตกต่างจากผู้ส่งสาร ดังนั้นการวิเคราะห์ใหม่เป็นกลไกทางภาษาที่อาจจะทำให้เกิดการกลายเป็นรูปไวยากรณ์หรือไม่เกิดการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ก็ได้

กลไกทางวากยสัมพันธ์ด้วยการเทียบแบบ

ในสาขาวิชาสัทธรรวิทยา (Morphology) มักมีการจำแนกการเทียบแบบเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ 1. การขจัดความแตกต่าง (Levelling) และ 2. การใช้กฎในขอบเขตที่กว้างขึ้น (Extension หรือ Rule Generalization) ตัวอย่างของการขจัดความแตกต่างที่เป็นที่รู้จักกันดี คือ การลดจำนวนสัทธรรย่อยที่เป็นสัทธรรย่อยต้นเค้าศัพท์ (Stem Allomorph) (กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา, 2559, หน้า 49) ผู้เขียนยกตัวอย่างในคำกริยาภาษาอังกฤษที่มีคำกริยา 2 ประเภท ซึ่งเรียกว่า “คำกริยาอปกติ” (Irregular Verb) และ “คำกริยาปกติ” (Regular Verb) คำกริยาทั้ง

¹ คำเชื่อมอนุประโยค คือ คำที่ใช้เชื่อมอนุประโยคหรือประโยคย่อยภายในข้อความให้ติดต่อกันเป็นเรื่องเดียวกัน

³ คำสันธานเชื่อมอนุประโยคเท่าเทียม คือ คำที่ใช้เชื่อมอนุประโยคหรือประโยคย่อยภายในข้อความให้ติดต่อกันเป็นเรื่องเดียวกัน และอนุประโยคดังกล่าวต้องมีความหมายเท่าเทียมกัน ซึ่งในกรณีคำว่า “ว่า” ที่เป็นคำสันธานเชื่อมอนุประโยคแบบเท่าเทียมในภาษาไทยไม่จำเป็นต้องปรากฏรูปของคำว่า “ว่า” ก็ได้ สามารถละไว้ในฐานที่ผู้พูดกับผู้ฟังเข้าใจความหมายซึ่งกันและกัน

2 ประเภทนี้ต่างกันตรงที่มีการสร้างรูปอดีตของกริยาที่ทำหน้าที่ขยาย (Past Participle Form) ต่างกัน เราสร้างรูปอดีตของกริยาที่ทำหน้าที่ขยายของคำกริยาปกติด้วยการเปลี่ยนสระที่อยู่ภายในต้นคำศัพท์ (Stem) เช่น Drive/ Drove/ Driven (ขับ), Begin/ Began/ Begun (เริ่มต้น) ซึ่งถือเป็นวิธีที่ “ไม่ปกติ” ในทางกลับกันเราสร้างรูปกริยาปกติด้วยการเติมสัทอรรถเติมไม่อิสระ ได้แก่ /-t/, /-d/, และ /-ed/ ซึ่งถือเป็นวิธีที่ “ปกติ” ถ้าเกิดการขจัดความแตกต่างขึ้น คำกริยาซึ่งจะกลายเป็นรูปอดีตกาลและ/หรือรูปอดีตวิเศษนกริยาด้วยวิธีที่เหมือนกับคำกริยาอ่อน คือ ไม่เปลี่ยนสระภายในสัทอรรถต้นคำศัพท์และเติมสัทอรรถเติมไม่อิสระ /-t/, /-d/, และ /-ed/ ตัวอย่างเช่น คำกริยา “Strive” การสร้างรูปอดีตกาลและรูปอดีตวิเศษนกริยาของคำกริยาคำนี ในสมัยดั้งเดิมทำได้โดยการเปลี่ยนสระภายในสัทอรรถต้นคำศัพท์ ซึ่งได้แก่ Strive/ Stroved/ Striven แต่เมื่อเกิดการขจัดความแตกต่างขึ้น ก็จะสร้างรูปอดีตกาลและรูปอดีตวิเศษนกริยาแบบเดียวกับคำกริยาอ่อน คือ การเติมสัทอรรถเติมไม่อิสระ /-d/ ได้แก่ Strive/ Strived/ Strived การขจัดความแตกต่างที่กล่าวถึงในกรณีนี้ คือการขจัดความแตกต่างระหว่างคำกริยา 2 ประเภท คือ คำกริยาแข็งและคำกริยาอ่อน ผลที่เกิดขึ้นก็คือคำกริยาทั้ง 2 ประเภทจะมีพฤติกรรมทางสัทอรรถ (Morphological Behavior) ที่เหมือนกัน นั่นคือ มีการสร้างรูปกริยาอดีตกาลและรูปอดีตวิเศษนกริยาด้วยวิธีเดียวกัน ส่วนการเทียบแบบอีกประเภทหนึ่งคือ การใช้กฎในขอบเขตที่กว้างขึ้น ซึ่งหมายถึงการนำกฎไปใช้กับคำจำนวนมากในภาษา นั้นหมายความว่ามีการขยายการใช้กฎให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น การแพร่กระจายของการใช้กฎการสร้างรูปพหูพจน์ในภาษาอังกฤษด้วยการเติมสัทอรรถเติมไม่อิสระ /-s/ ที่คำนามส่วนใหญ่ในภาษาอังกฤษ ดังนั้น การเทียบแบบทั้งสองประเภทที่ผู้เขียนกล่าวมาจึงเรียกว่าเป็นการเทียบแบบสัดส่วน (Proportional Analogy)

ในขณะที่ Hoppe, & Traugott (2003, p. 67) อธิบายในทำนองเดียวกันว่า การเทียบแบบเป็นกลไกทางวากยสัมพันธ์ที่เป็นผลจากกลไกการวิเคราะหใหม่ กล่าวคือ เมื่อโครงสร้างรูปภาษาผ่านการวิเคราะหใหม่แล้วผู้ใช้ภาษาจะนำโครงสร้างดังกล่าวไปใช้ในภาษาอย่างกว้างขวาง โดยเทียบแบบจากโครงสร้างที่ผ่านการวิเคราะหใหม่แล้วนำไปใช้กับบริบทที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น Hoppe, & Traugott ยังกล่าวอีกว่า การเทียบแบบเป็นกลไกที่จะทำให้โครงสร้างที่เป็นผลจากกลไกการวิเคราะหใหม่ปรากฏใช้โดยทั่วไปมีมากขึ้น อีกด้วย ดังนั้น การเทียบแบบจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดหรือแนวคิด และเป็นการเปลี่ยนแปลงของรูปภาษา ซึ่งใช้รูปภาษาอื่นเป็นตัวอย่างในการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏชัดกว่าการวิเคราะหใหม่ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงระดับผิวและการเทียบแบบไม่ได้ทำให้เกิดโครงสร้างใหม่ แต่เป็นการนำโครงสร้างใหม่ที่ได้จากกลไกการวิเคราะหใหม่ไปขยายการใช้อย่างกว้างขวางในภาษาโดยเทียบแบบบริบทของโครงสร้างใหม่กับบริบทอื่น ๆ (กึ่งกาญจน์ เทพกาญจน์, 2559, หน้า 55 - 54)

ผู้เขียนยกตัวอย่างกลไกการเทียบแบบที่ส่งผลต่อกระบวนการกลายรูปไวยากรณ์ในภาษาไทย และสามารถเห็นได้ชัดเจนจากกระบวนการกลายเป็นคำสันธานของคำกริยาจากงานวิจัยของ ศรีอังคาร ถาวโรฤทธิ์ (2566, หน้า 364 - 369) ที่ศึกษาเรื่อง กระบวนการกลายเป็นคำสันธานของคำกริยาในภาษาไทย โดยงานวิจัยนี้ศึกษาจากคำในภาษาไทยจำนวน 25 คำ ได้แก่ *กลับ กว่า เกิด ขึ้น คล้าย คือ จน ชั่ว ตรง ต่อ ตาม ถึง แถม เท่า เมื่อ พอ ลง ลอง เลย แล แล้ว ยัง ไว้ เหมือน ให้* เก็บข้อมูลคำที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงปัจจุบันปีพุทธศักราช 2560 แบ่งเป็น 4 ช่วงสมัย คือ 1) สมัยสุโขทัยและช่วงสมัยระหว่างสุโขทัยกับสมัยอยุธยา 2) เริ่มที่สมัยอยุธยาต่อเนื่องสมัยธนบุรี จนถึงรัชกาลที่ 3 3) เริ่มที่สมัยรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ 4 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 และ 4) เริ่มที่สมัยรัชกาลที่ 9 ถึงสมัยปัจจุบันพุทธศักราช

2560 และมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหน้าที่และความหมายของคำสันธานที่มีรูปเดียวกับคำกริยา และเพื่ออธิบายกระบวนการกลายเป็นคำสันธานของคำกริยาทางด้านวากยสัมพันธ์และความหมาย โดยศรีอังคารมีสมมติฐานว่า คำสันธานที่มีรูปเดียวกับคำกริยา ในสมัยปัจจุบันทำหน้าที่และมีความหมายแตกต่างกันในภาษาไทยแต่ละสมัย และการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์และความหมายของคำสันธานที่มีรูปเดียวกับคำกริยาสอดคล้องกับแนวคิดการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ทั้งนี้กระบวนการกลายเป็นคำสันธานของคำกริยาในภาษาไทยที่เขาเลือกศึกษาพบว่า จะเกิดขึ้นเมื่อคำกริยาซึ่งเป็นคำหลักถูกวิเคราะห์ให้ทำหน้าที่อย่างคำสันธาน แล้วต่อมาเมื่อถูกวิเคราะห์ใหม่ให้ทำหน้าที่อย่างคำสันธานแล้ว ผู้ใช้ภาษาจึงได้นำโครงสร้างที่ปรากฏการทำหน้าที่คำสันธานนั้นไปใช้อย่างแพร่หลายในระบบภาษาต่อไป เนื่องจากคำแต่ละคำอาจจะมีศักยภาพในการผลักดันให้เกิดกลไกการเทียบแบบแตกต่างกัน โดยอาจพิจารณาได้จากบริบทที่คำเหล่านั้นปรากฏใช้ในระบบภาษา ได้แก่ 1) กลไกการเทียบแบบที่ผลักดันให้คำสันธานที่ผ่านการวิเคราะห์ใหม่ขยายประเภททางความหมายกลายเป็นคำสันธานบอกความสัมพันธ์ระหว่างอนุประโยคได้หลากหลายยิ่งขึ้น 2) กลไกการเทียบแบบที่ผลักดันให้คำสันธานที่ผ่านการวิเคราะห์ใหม่ขยายความหมายจากการบอกความสัมพันธ์ระหว่างอนุประโยคที่มีความสัมพันธ์กันในเชิงรูปธรรมขยายไปมีความสัมพันธ์กันในเชิงนามธรรมมากขึ้น ศรีอังคารถาวรฤทธิ์ ยังกล่าวเสริมอีกว่า การวิเคราะห์กลไกการเทียบแบบของคำกริยาที่เกิดการกลายเป็นคำสันธานสามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. กลไกการเทียบแบบที่ทำให้เกิดการขยายความหมายได้หลายนัย

กลไกการเทียบแบบดังกล่าว เกิดเมื่อคำกริยาซึ่งเป็นคำหลักมีความหมายบอกเนื้อความเกิดการกลายเป็นทำหน้าที่อย่างคำสันธาน โดยถูกวิเคราะห์ใหม่ให้ทำหน้าที่และมีความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างเหตุการณ์ในอนุประโยค แล้วผ่านกลไกการเทียบแบบโดยผู้ใช้ภาษาจะนำคำนั้น ๆ ไปใช้เชื่อมเหตุการณ์ที่หลากหลายยิ่งขึ้น โดยอาจเกิดจากการเทียบแบบจากเหตุการณ์ในอนุประโยคที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ซึ่งคำนั้น ๆ มีศักยภาพมากพอที่ผู้ใช้ภาษานำไปใช้ในการสื่อสารได้ ทำให้คำที่ผ่านกลไกการเทียบแบบเกิดการขยายความหมายไปแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างเหตุการณ์ในอนุประโยคได้หลายนัย ศรีอังคาร ถาวรฤทธิ์ (2566, หน้า 364 - 369) พบว่า คำทุกคำที่อยู่ในงานวิจัยผ่านกลไกการเทียบแบบในลักษณะดังกล่าว โดยบางคำอาจอยู่ในระหว่างการเกิดกลไกการเทียบแบบที่ทำให้เกิดการขยายความหมาย ผู้เขียนยกตัวอย่างคำว่า “กลับ” และคำว่า “กว่า” ที่ปรากฏในงานวิจัยของ ศรีอังคารถาวรฤทธิ์ เพื่อแสดงให้เห็นกลไกการเทียบแบบที่ทำให้เกิดการขยายความหมายได้หลายนัยเมื่อปรากฏในช่วงสมัยที่ต่างกัน ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 กลไกการเทียบแบบที่เกิดการขยายความหมายได้หลายนัยเมื่อปรากฏในช่วงสมัยที่ต่างกัน

ลำดับที่	คำ	การขยายบริบทของคำสันธาน	กลไกการเทียบแบบ			
			ช่วงสมัยที่			
			1	2	3	4
1	กลับ	บอกความขัดแย้งเชิงเปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม	-	✓	✓	✓
		บอกความขัดแย้งเชิงตรงข้ามกับที่ควรเป็น	-	✓	✓	✓
2	กว่า	บอกเวลาก่อน	✓	✓	✓	✓
		บอกการเปรียบเทียบ	-	✓	✓	✓

จากตาราง 3 จะสังเกตคำว่า “กลับ” ได้ว่าเกิดการขยายบริบทของคำสันธาน โดยให้ความหมายสองนัย คือ 1) บอกความขัดแย้งเชิงเปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม และ 2) บอกความขัดแย้งเชิงตรงข้ามกับที่ควรเป็น ทั้งนี้การเกิดการขยายความหมายได้หลายนัยของคำว่า “กลับ” ของทั้งสองความหมายยังพบว่ามีเพียง 3 ช่วงสมัย คือ เกิดในสมัยที่ 2 เริ่มที่สมัยอยุธยาต่อเนื่องสมัยธนบุรี จนถึงรัชกาลที่ 3 สมัยที่ 3 เริ่มที่สมัยรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ 4 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 แต่กลับไม่พบว่ามีเกิดความหมายดังกล่าวในคำว่า “กลับ” ในสมัยที่ 1 สมัยสุโขทัยและช่วงสมัยระหว่างสุโขทัยกับสมัยอยุธยา ส่วนคำว่า “กว่า” ให้ความหมายสองนัยเช่นกัน คือ 1) บอกเวลาก่อน และ 2) บอกการเปรียบเทียบ ซึ่งพบการเกิดการขยายความหมายหลายนัยที่ต่างกัน กล่าวคือ ความหมายแรก “บอกเวลาก่อน” เกิดขึ้นถึง 4 ช่วงสมัย คือ สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัยและช่วงสมัยระหว่างสุโขทัยกับสมัยอยุธยา สมัยที่ 2 เริ่มที่สมัยอยุธยาต่อเนื่องสมัยธนบุรี จนถึงรัชกาลที่ 3 สมัยที่ 3 เริ่มที่สมัยรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ 4 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 และ สมัยที่ 4 เริ่มที่สมัยรัชกาลที่ 9 ถึงสมัยปัจจุบัน พุทธศักราช 2560 แต่คำว่า “กว่า” ที่มีความหมาย “บอกการเปรียบเทียบ” ปรากฏเพียง 3 ช่วงสมัย คือ ช่วงสมัยที่ 2 - 4 เท่านั้น ผู้เขียนยกตัวอย่างคำว่า “กลับ” และ “กว่า” ในบริบทของข้อความตามหลักฐานทางภาษาไทยในงานวิจัยของ ศรีอังกศร ถาวโรฤทธิ์ (2566, หน้า 117 - 121) โดยคำว่า “กลับ” และคำว่า “กว่า” ปรากฏในช่วงปลายสมัยที่ 2 และสมัยที่ 3 ดังตัวอย่างที่ 2

ตัวอย่างที่ (2)

(1) “กลับ” ที่เป็นคำสันธานบอกความขัดแย้งเชิงเปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม

“...เราทั้งหลายเรียกตัวว่าไทย**กลับ**เป็นทาสแห่งความประพตติดุจทาสนั่นเอง...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2504, หน้า 14)

(2) “กลับ” ที่เป็นคำสันธานบอกความขัดแย้งเชิงตรงข้ามกับที่ควรเป็น

“...เกาะระหว่างช่องที่จะออกไปทะเลอนที่สาม ซึ่งน่าจะเป็นของเมืองพัทลุงด้วยนั้น **กลับ**เป็นของเมืองสงขลา...”

(บุญนาค พยัคฆเดช, 2505, หน้า 100)

(3) “กว่า” ที่เป็นคำสันธานบอกเวลาก่อน

“...ส่วนประโยชน์และอำนาจที่ได้อยู่แล้ว จะต้องสละทิ้งไปเสียก่อน **กว่า**จะได้รับประโยชน์ใหม่...”

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2551, หน้า 19)

(4) “กว่า” ที่เป็นคำสันธานบอกการเปรียบเทียบ

“...อนึ่งถ้าเอาหน้าหรือหลังน้ำตานทรายไประคนเข้ากับฟองน้ำอ้อยที่ซ้อนไว้...ก็เห็นว่าจะเป็นประโยชน์**ดีกว่า**ไปทำเชื้อต้มสุราศักกร้อยเท่า...”

(สมหมาย ฮุนตระกูล, 2537, หน้า 35)

จากตัวอย่างที่ 2 คำว่า “กลับ” ในข้อความที่ (1) และ (2) เป็นชนิดคำสันธานแต่ให้ความหมายต่างกัน ตามหลักฐานที่ปรากฏ กล่าวคือ ในข้อความที่ (1) “กลับ” ให้ความหมายบอกความขัดแย้งเชิงเปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม พบในสมัยรัชกาลที่ 6 ในขณะที่ “กลับ” ในข้อความที่ (2) ให้ความหมายบอกความขัดแย้งเชิงตรงข้ามกับที่ควรเป็น ซึ่งเกิดขึ้นในรัชกาลที่ 5 และข้อความที่ (3) และ (4) คำว่า “กว่า” เป็นคำสันธานเช่นเดียวกัน แต่ให้ความหมายต่างกัน กล่าวคือ ในข้อความที่ (3) “กว่า” เป็นคำสันธานที่บอกเวลาก่อน พบในสมัยรัชกาลที่ 4 ส่วน “กว่า” ในข้อความที่ (4) เป็นคำสันธานบอกการเปรียบเทียบ พบในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงแม้ว่าทั้งสองตัวอย่างที่กล่าวมาจะเกิดอยู่ในช่วงสมัยใกล้เคียงคือ ช่วงปลายสมัยที่ 2 และช่วงสมัยที่ 3 ก็ตาม แต่จะเห็นได้ว่าเมื่อระยะเวลาเปลี่ยนไปกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ด้วยการเทียบแบบจะส่งผลให้ความหมายของคำเดิม คือ คำว่า “กลับ” กับ “กว่า” เกิดการขยายความหมายได้หลายนัยเพื่อนำไปใช้ในบริบทของสถานการณ์ในการสื่อสารที่แตกต่างกัน

ดังนั้นกลไกการเทียบแบบที่ทำให้เกิดการขยายความหมายได้หลายนัยในกรณีของคำดังกล่าว จะถูกวิเคราะห์ใหม่ให้ทำหน้าที่และมีความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างเหตุการณ์ในอนุประโยคแล้ว ผ่านกลไกการเทียบแบบโดยผู้ใช้ภาษาจะนำคำนั้นนำไปใช้เชื่อมเหตุการณ์ที่หลากหลายยิ่งขึ้น ทำให้คำที่ผ่านกลไกการเทียบแบบเกิดการขยายความหมายไปแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างเหตุการณ์ได้หลายนัย

2. กลไกการเทียบแบบที่ทำให้เกิดการขยายความหมายเชิงนามธรรม

กลไกดังกล่าวนี้เป็นกลไกการเทียบแบบที่ปรากฏให้เห็นได้จากการขยายความหมายจากรูปธรรมไปเป็นความหมายเชิงนามธรรม กล่าวคือ คำกริยาที่เกิดการกลายเป็นคำสันธาน เมื่อผ่านกลไกการวิเคราะห์ใหม่ทำให้เกิดหน้าที่และมีความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างเหตุการณ์ในอนุประโยค แล้วจะผ่านกลไกการเทียบแบบโดยทำให้มีความหมายเชิงนามธรรมมากยิ่งขึ้น โดยผู้ใช้ภาษาจะนำคำนั้น ๆ ไปใช้เชื่อมเหตุการณ์ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมน้อยลง และกลายเป็นเชื่อมเหตุการณ์ที่มีความเป็นนามธรรมสูงยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างคำว่า “เกิด” ซึ่งให้ความหมาย “บอกเงื่อนไข” และคำว่า “คือ” ซึ่งให้ความหมาย “บอกการขยายความ” ดังตัวอย่างที่ 3

ตัวอย่างที่ (3)

(1) “...ระวังให้ตีเกิดครบ วุ่นวายกันตีนัก เดี่ยวพระอาทิตย์**เกิด**เดินผัดเส้นทางขึ้นมา แล้วจะหาว่าหลอไม่เตือน ...”

(2) “...**เกิด**ได้แพนไม่ตีแกละแยะ...”

(3) “...อาตะวันจัดที่ให้คุณปู่และเด็ก ๆ เป็นพิเศษคืออยู่ในตำแหน่งด้านข้างแต่ใกล้จนสามารถมองเห็นคนเล่นได้ชัดเจนทั้งสองวง จะได้เห็นชัด ๆ...”

(4) “...ความดีก็มีอยู่สองระดับคือดีแบบโลก ๆ กับดีแบบพ้นไปจากโลก...”

จากตัวอย่างที่ 3 จะเห็นได้ว่า “เกิด” ในข้อความที่ (1) ใช้เชื่อมเหตุการณ์ที่มีความหมายเชิงรูปธรรม แต่เมื่อเกิดการเทียบแบบที่ทำให้เกิดการขยายความหมายจึงทำให้คำว่า “เกิด” ในข้อความที่ (2) มีการเชื่อมเหตุการณ์ที่มีความหมายเชิงรูปธรรมน้อยลง เช่นเดียวกับข้อความที่ (3) และ (4) ในคำว่า “คือ” ซึ่งให้ความหมาย “บอกการขยายความ” คำว่า “คือ” ในข้อความที่ (3) เชื่อมเหตุการณ์ที่มีความหมายเชิงรูปธรรม แต่ต่อมาเมื่อเกิดการเทียบแบบจึงทำให้เกิดการขยายความหมายเชิงนามธรรมกลายเป็น “คือ” ที่เชื่อมเหตุการณ์ที่มีความหมายเชิงรูปธรรมน้อยลง

กล่าวโดยสรุป การเทียบแบบเป็นการเปลี่ยนแปลงภาษาระดับผิวเท่านั้น จึงเรียกว่า การเปลี่ยนแปลงแบบ “ปรากฏชัด” การเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เรียกว่าเป็นการกลายเป็นรูปไวยากรณ์จะต้องมีการวิเคราะห์ใหม่ของคำเนื้อหา ได้แก่ คำนามและคำกริยา และมีการวิเคราะห์ใหม่ของหน่วยสร้าง ผลของการวิเคราะห์ใหม่คือ คำเนื้อหากลายเป็นคำไวยากรณ์ นอกจากนั้น คำไวยากรณ์ที่เป็นผลผลิตของกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์จะต้องสามารถเกิดร่วมกับคำประเภทต่าง ๆ ที่หลากหลายได้มากกว่าตอนที่ทำหน้าที่เป็นคำเนื้อหา ดังนั้น กลไกที่ทำให้คำไวยากรณ์สามารถเกิดร่วมกับคำที่หลากหลาย คือ การเทียบแบบ

บทสรุป

การวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเปลี่ยนแปลงของภาษารวมทั้งกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ แต่การวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบไม่ใช่สิ่งเดียวกันกับการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ เพราะการกลายเป็นรูปไวยากรณ์จะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่มีกลไกทางวากยสัมพันธ์ด้วยการวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบ จึงอาจกล่าวได้ว่า การวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบเป็นกลไกทางวากยสัมพันธ์ที่สำคัญซึ่งผลักดันให้เกิดกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ ทั้งนี้ การวิเคราะห์ใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดโครงสร้างใหม่แทนที่โครงสร้างเก่า เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เกิดจากการวิเคราะห์ใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับลึกที่เรา มองไม่เห็น จึงอาจกล่าวได้ว่า การวิเคราะห์ใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ “ซุ่มเงียบ” ส่วนการเทียบแบบ เป็นการเปลี่ยนแปลงของรูปภาษาหนึ่ง ๆ ที่ยึดรูปภาษารูปอื่น ๆ เป็นแบบอย่าง ทำให้เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับผิวของภาษาที่เห็นได้ชัดเจน จึงอาจกล่าวได้ว่า การเทียบแบบเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ “ปรากฏชัด” การเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เรียกว่าเป็นการกลายเป็นรูปไวยากรณ์จะต้องมีการวิเคราะห์ใหม่ของคำเนื้อหา ได้แก่ คำนามและคำกริยา และมีการวิเคราะห์ใหม่ของหน่วยสร้าง ผลของการวิเคราะห์ใหม่ คือ คำเนื้อหาจะกลายเป็นคำไวยากรณ์ นอกจากนั้น คำไวยากรณ์ที่เป็นผลผลิตของกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์จะต้องสามารถเกิดร่วมกับคำประเภทต่าง ๆ ที่หลากหลายได้มากกว่าตอนที่ทำหน้าที่เป็นคำเนื้อหา ดังนั้น กลไกที่ทำให้คำไวยากรณ์สามารถเกิดร่วมกับคำที่หลากหลาย คือ การเทียบแบบ ซึ่งการเทียบแบบในภาษาไทย เช่น การกลายเป็นคำสันธานของคำกริยาในภาษาไทย สามารถแบ่งกลไกของการเทียบแบบได้ 2 กลไก คือ 1. กลไกการเทียบแบบที่ทำให้เกิดการขยายความหมายได้หลายนัย และ 2. กลไกการเทียบแบบที่ทำให้เกิดการขยายความหมายเชิงนามธรรม กลไกการเทียบแบบในแบบแรกจะเกิด เมื่อคำกริยาซึ่งเป็นคำหลักมีความหมาย

บอกเนื้อความเกิดการกลายไปทำหน้าที่อย่างคำสันธาน โดยดูวิเคราะห์ใหม่ให้ทำหน้าที่และมีความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างเหตุการณ์ในอนุประโยค แล้วผ่านกลไกการเทียบแบบโดยผู้ใช้ภาษาจะนำคำนั้น ๆ ไปใช้เชื่อมเหตุการณ์ที่หลากหลายยิ่งขึ้น โดยอาจเกิดจากการเทียบแบบจากเหตุการณ์ในอนุประโยคที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ซึ่งคำนั้น ๆ มีศักยภาพมากพอที่ผู้ใช้ภาษานำไปใช้ในการสื่อสารได้ ทำให้คำที่ผ่านกลไกการเทียบแบบแบบนี้เกิดการขยายความหมายไปแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างเหตุการณ์ในอนุประโยคได้หลายนัย ส่วนกลไกการเทียบแบบแบบที่สองเป็นกลไกการเทียบแบบที่ปรากฏให้เห็นได้ จากการขยายความหมายจากรูปธรรมไปเป็นความหมายเชิงนามธรรม กล่าวคือ คำกริยาที่เกิดการกลายเป็นคำสันธาน เมื่อผ่านกลไกการวิเคราะห์ใหม่ทำให้เกิดหน้าที่และมีความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างเหตุการณ์ในอนุประโยค แล้วจะผ่านกลไกการเทียบแบบโดยทำให้มีความหมายเชิงนามธรรมมากยิ่งขึ้น โดยผู้ใช้ภาษาจะนำคำนั้น ๆ ไปใช้เชื่อมเหตุการณ์ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมน้อยลง และกลายไปเชื่อมเหตุการณ์ที่มีความเป็นนามธรรมสูงยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ กระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์จึงต้องอาศัยการผลักดันด้วยกลไกทางวากยสัมพันธ์ทั้งการวิเคราะห์ใหม่ และการเทียบแบบ เพื่อส่งผลให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงของภาษา

เอกสารอ้างอิง

- กึ่งกาญจน์ เทพกาญจนา. (2559). **กระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรัสดาว อินทรทัศน์. (2539). **กระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ดุขฎิบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2551). **พระบรมราชาธิบาย เรื่อง สามัคคี พระราชนิพนธ์
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ.
- บุญนาค พยัคฆเดช. (2505). **พระบรมราชาธิบายของรัชกาลที่ 5**. พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- ปุมราชธรรม. (2545). **เอกสารสมัยอยุธยาจากหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส**. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและ
ประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- พิรุฬห์ ปิยมหงส์. (2561, กรกฎาคม - ธันวาคม). Grammaticalization กระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์.
วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 25(2), 433 - 453.
- ภาคท เทียมกัน. (2561). **พัฒนาการของคำว่า “บน” ในภาษาไทย: การศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน**.
วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎิบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2504). **ประมวลบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว ภาคปกิณกะ**. พระนคร: กรุงเทพฯการพิมพ์.
- ศรีอังคาร ถาวโรฤทธิ์. (2566). **กระบวนการกลายเป็นคำสันธานของคำกริยาในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ดุขฎิบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สมหมาย สุนทรกุล. (2537). **หนังสือจดหมายเหตุ: Bangkok Recorder**. กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ.
- Harris, A., & Campbell, L. (1995). **Historical Syntax in Cross-linguistic Perspective**. Cambridge:
Cambridge University Press.
- Heine, B., & Reh, M. (1984). **Grammaticalization and Reanalysis in African Language**.
Hamburg: Helmut Buske.
- Heine, B., Claudi, U., & Hünnemeyer, F. (1991). **Grammaticalization: A Conceptual Framework**.
Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Hopper, P., J., & Traugott, E. C. (2003). **Grammaticalization** (2nd ed.). Cambridge: Cambridge
University Press.
- Jagacinski, N. (1991). Wâa and Complement-taking Predicates in Thai. In M. Ratliff and E. Schiller
(Ed.), **Papers from The Frist Annual Meeting of the Southeast Asian Linguistic
Society** (pp. 205 - 223). Tempe: Arizona State University, Program for Southeast Asian
Studies.
- Kurylowicz, J. (1965). **The Inflectional Categories of Indo-European**. Heidelberg: Winer.

Langacker, R. W. (1977). Syntactic reanalysis. In C. N. Li (Ed.), **Mechanisms of Syntactic Change** (pp. 57 - 139). Austin: University of Texas Press.

Prasithratsint, A. (2010, December). Grammaticalization of Nouns into Prepositions in Thai. **Journal of Language and Linguistics**, 28(2), 68 - 83.